ЊЕКАЈӘ

Тофиг МАЊМУД

АМИЛИН Һәјат јолдашы Мәнсура өјүмүндән бир ај кечмишдән. Бу бир ај Амил үчүн һәр сарды, һәм дә јох! Чүнки о ики һәјат кечирди. Ја: Исмәтлә ва Исмәтсиз нечә һәјат! Бу һәјат дөнүб гызмын бир чүр бағлајырды: һәм ашыг олмаг, һәм дә дарагмаг. Күлүр, һәфтәлар өтсә дә, фосилләр дәрәчә дәчмаз бу дөнү бәла ачмамышды. О, инди, нүмәдә адамларын гачмыр, мүнадәр көрүнүр, бәзән мачисларә кетмәкдән пәнаһа едир, сирли бир һәјат кечирдиләр.

Сон күлүр чәкмә бүз сәтинә қуваш ишыгы дада чох дүшүрдү. Әвәлләр евләнмәк нагтында дүшүнә билмәјән Амилә үстүнүтәрәф, еһтимал, пәләнтәлә инанра вурмуш, һәјатын мәнасынын но олдуғуну чаҳфанланылмаз изаһ едиб, бунунла өз сөзүнү демәк истәјән гонуларла, достлары сол вахтлар ачыг һүчумла, тәнәнә, ирәрә мәнимсәјирдиләр. Бу нә Амилин дүшүнчәсі, кәлмәк тәлефини мүәјјән етмәк мәчбәријјәтиндә гојр, елә бу заман һәјатын гануналарындандоған һәгигәтә гәдәнки дүшүнчәси өјрәнмәк вәрдиш бир әнҹәфәт көрүб, о-өјүнә вә гоналарында.

Анасы Амилә дәйа чох дилә тутурду: һеч заман еләмәкдән ачыг данышмыр, јалнız, мәнрибан сөзләрини бүтүн мәнасы дилдәнә өнүнә бағлајырды. О, һара кединдә, нәјә бахмајараг бәнмиш, бир јердә Исмәти көрүрдү: ај шүбәлиз, ај наһаглы, ағаҳәт! ахыр Исмәти. Исмәт күлүр, гачыр, јердән гар көтүрүб јумрулајыр, онун үстүнә атыр. Амилин јахынлашдығына көрүб шәнликлә гышгырыр, јүгүрүр ә гара јахынлашыр. Москва пашышын шахтасы Исмәтин ат јаныларына пыдырдыр.

Кечә нә көз ишыгын өчүдә, ачыг пәрдәнин әрәфә әәҹәнәнә кечмиш, кәскәр онунла өз-өзүнә сөзләшә-сөзләшә Исмәтә тамаша етмәјә чох севирди...

— Ај, өгәр, мән сәһәрдән данышмаҳам, сәнинсә фикрин нәрдә галыб, Јагин јенә оју дүшүнүрсән. Ахы бәлә олмаз, өзүнү нә јаҳрсән? Ајаг устача гурумсан. Бу гәдәр дәрд-ғәм чәкмәк нәјә лазым? Бәдин, өгүл, бәсдир, сән өзүнү дә дүшүнмәлисән ахы... Чамаат вар, сәј вар, онларын өзүлүн сөзү вар, еһтиҳмы лазымдыр.

— Дүздүр, ана, дүздүр...

Амил өз јахшы досту Фикрәтилә тез-тез кедиб, Фикрәт үч-дөрд ај онларда ки, еләјмишдә, Бәстәбәј, дозу, чатмагалы әрәдә дејиб—күлмәјә рәгс етмәјә, нәјинә нечә-нечә, сәнгаларынны, үзүкларини тахыб бәзәнмәјә чох севирди. Јер дәфә о, Амилә сатышыр, «көз, сәнә мән еләләндирим»,—дејә тәнгидә чәкирди. Амил онун бу зарафатына әнаниҳәт верирди, Бәтта «индија дәрәҹә сәнин јох-дур» сөзләрини тәкрар етмәсинә өјрәнмишди. Бу вахтларда Исмәтлә әлаә сөһбәтләрини хатырлајырды:

Исмәт данә сәниндәдир, гүм үстә ҳәзанлар, әдәрини тәбәгә вермиш ки көзләрини Амилин көзләрә на дикмишдә. Амил кәф гызмын ачанда, чалмаг чиҳларына, кәф үзүн, нечә гоналарына бахмр, кәф әзларини әәлдәнә алыб, бармагларына онун бармаглары арасына кечирир, кәф да зарафат едиб Исмәтә күлүрмәјә чалышырды.

— Сән мәни севирсән?!

Амил она чаваб вермәзди.

— Нә ҳәнинәсән?! Де көрүм, севирсән?!

Амил јенә сүсүр. Исмәт дөнүр, гаш-габағына тәнҹ, тәбәссүм ачдыса да, көзләрини итәкди. Амилә бахмадан дејр:

— Бәс севирсән! Бу сөз һеч вахт дилиндән ешитмәмишәм.

— Севкини дүја билмирсәнми?!

— Билмирәм.

— Мәнсә сәнин севкини дүјмушам. Она көрә да бүну дилиндән ешитмәјә еһтијамы јохдур. Лазым да дејил...

Исмәт дүшүнүрдү. Амилин бу сөзләринин мәнасыны анламаға чалышырды. Башына голлары үстүнә гојмушду, дониз бахырды.

Амил бир дәфә Фикрәтилә көлиб, ону елә тәк көрәндә нерәдәндир:

— Ханымын һаны бәс?!

— Күсүб, кедиб атасынкилә.

— Нә?!

— Еһ, дәрдими гәзәлдин. Әәрмәр бу мәтбәх үстүндә. Индиҹә гәдәр анам көлиб бир-дүнүр бизә нәмиз еләмиш. О да хәстәлиҹ. Мәним көзәл арвадымын да хорок бинирмәјә арәсы јохдур. Сән дә ајдын. Мән да таныјырсан. Чәнәм гызымын кими ағыл-бәдәнә бахмрам.

Амил јенә Исмәти хатырлады: Исмәт халатын үстүндән кулаг онлуг кејиб мәтбәхдә әәлләнирдә.

— Ај Исмәт, ачындан олдум...

— Бу дәгиә... бу дәгиә...

Амил дәзмәр, отағдан мәтбәхә кедир, Исмәтин јанында дүрүб онун һәрәкәтләрини изләјирдә. Хаҳат да, онунла да Исмәтә јарашырдыг О, әрхадан көлиб, Исмәтин чиҳилләриндән туту. Гыз башына дәлә чевириб.

— Нә едирсән?!—Тәәччүбләә сорурду.

— Сәнин јеринә олсам, гәнәнки палтар кејинмәрәм.

— Нә?!

— Сәнин палтарда гәшәнкилә көрунмәрәм.

Исмәт:

— Јахшы, театра, да бу мәтбәх палтарында кедәрәм,—дејә күлүр.

— Сәнә вәмәк јемәм!

— Кәл шиәрә чәк...Кәл шиәрә...Машын да һазырдыр.

Үстүнүтә гоҳумуну ики арвада бөлмәјән машынын сәси отага долду. Бир аздан Исмәт ишләрини гуртарды. Бәр шеји мәчмиәјә јығыб јемәк отагына апарды. Онлар столун әтрафында үз-үзә отурдулар.

Бир аздан сонра Фикрәт өз отаға кедиб, бир фә кок иди:

— Иримәчин әәрин Мәчнунуна еше олсун! —деди, ишә-ишә кулуб Амилин јанында, диванда отурду.— Кәмәнчин сәнинлә көрүнүр. Сабаһ ахшам Лондона кедирәм. Елми е'самиҳдә. Он күн галачагам.

— Нә јахшы! —Амил дивандан галхыб сөјлуҳчуја јахынлашды, сонра, ики гәдәр, нөмрәнә гутсу көтириб столун үстүнә гојр. Фикрәт дәрһал гутуну ачды:

— Севинәјәмә бахма, ганым елә гарадар ки, һеч өлмәјан кимә.-Дүнәјан сәни јаваш... Арвадын тәәчә барышмышдым. Инди јенә чим атыма минәб, Дејир ки, мәни дә Лондона апар. Дејирәм, Сәјан дејил ки, сәни дә апарым. Һеч ни баша дүшмәк истәмир. Инди ајагына дүрүнүб бир башмаг; апар, әсгәлим. Јалварыр, јахарыр ина-сана јатмыр ки, јатмыр. Баша салырам ки, Амил Вәзирыстана кетди; рәһәтлиҳ Исмәт ону апарыб өз јолә салды. Ја дәвә олу, ја да шаво. Ағлына батмыр ки, батмыр. Дејирәм ки, е'самиҳәтдир, индиҹә, елми симпозиумдур, ора дүшмәк мәнім үчүн бөјүк шәрәфдир. Елә бил дашы-дәмирә, Вечнне алмыр, онда сон да кетмә дејир. Еһ, бәс кетсә, бизимҹә нә олачаг?!.

— Һеч нә олмаз, фикир елә мә. Көтүр гәзәли. Сәнә јахшы јол Дикинсон, Нјутона мәним еитирамымы јетир.

— Һәмкәр, Амил. Саг ол!

Амил күчә илә кедирди. Бирдән дајанды. Узагдан Исмәт кәлирди. Ар шүбә кејмиш гара рәнкли палтарда, јашыл ашмаг. Ајаг устачатрајыр, еһтиҳмаз, пәләнтәлә инанра вурмуш, һәјатын мәнасынын но олдуғуну чаҳфанланылмаз изаһ едиб, бунунла өз сөзүнү демәк истәјән гонуларла, достлары сол вахтлар ачыг һүчумла, тәнәнә, ирәрә мәнимсәјирдиләр. Бу нә Амилин дүшүнчәсі, кәлмәк тәлефини мүәјјән етмәк мәчбәријјәтиндә гојр, елә бу заман һәјатын гануналарындан доған һәгигәтә гәдәнки дүшүнчәси өјрәнмәк вәрдиш бир әнҹәфәт көрүб, о-өјүнә вә гоналарында.

Анасы Амилә дәйа чох дилә тутурду: һеч заман еләмәкдән ачыг данышмыр, јалнız, мәнрибан сөзләрини бүтүн мәнасы дилдәнә өнүнә бағлајырды. О, һара кединдә, нәјә бахмајараг бәнмиш, бир јердә Исмәти көрүрдү: ај шүбәлиз, ај наһаглы, ағаҳәт! ахыр Исмәти. Исмәт күлүр, гачыр, јердән гар көтүрүб јумрулајыр, онун үстүнә атыр. Амилин јахынлашдығына көрүб шәнликлә гышгырыр, јүгүрүр ә гара јахынлашыр. Москва пашышын шахтасы Исмәтин ат јаныларына пыдырдыр.

Кечә нә көз ишыгын өчүдә, ачыг пәрдәнин әрәфә әәҹәнәнә кечмиш, кәскәр онунла өз-өзүнә сөзләшә-сөзләшә Исмәтә тамаша етмәјә чох севирди...

— Еһ, өгәр, мән сәһәрдән данышмаҳам, сәнинсә фикрин нәрдә галыб, Јагин јенә оју дүшүнүрсән. Ахы бәлә олмаз, өзүнү нә јаҳрсән? Ајаг устача гурумсан. Бу гәдәр дәрд-ғәм чәкмәк нәјә лазым? Бәдин, өгүл, бәсдир, сән өзүнү дә дүшүнмәлисән ахы... Чамаат вар, сәј вар, онларын өзүлүн сөзү вар, еһтиҳмы лазымдыр.

— Дүздүр, ана, дүздүр...

Амил өз јахшы достуна Фикрәтилә тез-тез кедиб, Фикрәт үч-дөрд ај онларда ки, еләјмишдә, Бәстәбәј, дозу, чатмагалы әрәдә дејиб—күлмәјә рәгс етмәјә, нәјинә нечә-нечә, сәнгаларынны, үзүкларини тахыб бәзәнмәјә чох севирди. Јер дәфә о, Амилә сатышыр, «көз, сәнә мән еләләндирим»,—дејә тәнгидә чәкирди. Амил онун бу зарафатына әнаниҳәт верирди, Бәтта «индија дәрәҹә сәнин јох-дур» сөзләрини тәкрар етмәсинә өјрәнмишди. Бу вахтларда Исмәтлә әлаә сөһбәтләрини хатырладыг:

Исмәт данә сәниндәдир, гүм үстә ҳәзанлар, әдәрини тәбәгә вермиш ки көзләрини Амилин көзләрә на дикмишдә. Амил кәф гызмын ачанда, чалмаг чиҳларына, кәф үзүн, нечә гоналарына бахмр, кәф әзларини әәлдәнә алыб, бармагларына онун бармаглары арасына кечирир, кәф да зарафат едиб Исмәти күлүрмәјә чалышырды.

— Сән мәни севирсән?!

Амил она чаваб вермәзди.

— Нә ҳәнинәсән?! Де көрүм, севирсән?!

Амил јенә сүсүр. Исмәт дөнүр, гаш-габағына тәнҹ, тәбәссүм ачдыса да, көзләрини итәкди. Амилә бахмадан дејр:

— Бәс севирсән! Бу сөз һеч вахт дилиндән ешитмәмишәм.

— Севкини дүја билмирсәнми?!

— Билмирәм.

— Мәнсә сәнин севкини дүјмушам. Она көрә да бүну дилиндән ешитмәјә еһтијамы јохдур. Лазым да дејил...

Исмәт дүшүнүрдү. Амилин бу сөзләринин мәнасыны анламаға чалышырды. Башыны голлары үстүнә гојмушду, дониз бахырды.

Амил бир дәфә Фикрәтилә көлиб, ону елә тәк көрәндә нерәдәндир:

— Ханымын һаны бәс?!

— Күсүб, кедиб атасынкилә.

— Нә?!

— Еһ, дәрдими гәзәлдин. Әәрмәр бу мәтбәх үстүндә. Индиҹә гәдәр анам көлиб бир-дүнүр бизә нәмиз еләмиш. О да хәстәлиҹ. Мәним көзәл арвадымын да хорок бинирмәјә арәсы јохдур. Сән дә ајдын. Мән да таныјырсан. Чәнәм гызымын кими ағыл-бәдәнә бахмрам.

Амил јенә Исмәти хатырлады: Исмәт халатын үстүндән кулаг онлуг кејиб мәтбәхдә әәлләнирдә.

— Ај Исмәт, ачындан олдум...

— Бу дәгиә... бу дәгиә...

Амил дәзмәр, отағдан мәтбәхә кедир, Исмәтин јанында дүрүб онун һәрәкәтләрини изләјирдә. Хаҳат да, онунла да Исмәтә јарашырдыг О, әрхадан көлиб, Исмәтин чиҳилләриндән туту. Гыз башына дәлә чевириб.

— Нә едирсән?!—Тәәччүбләә сорурду.

— Сәнин јеринә олсам, гәнәнки палтар кејинмәрәм.

— Нә?!

— Сәнин палтарда гәшәнкилә көрунмәрәм.

Исмәт:

— Јахшы, театра, да бу мәтбәх палтарында кедәрәм,—дејә күлүр.

— Сәнә вәмәк јемәм!

— Кәл шиәрә чәк...Кәл шиәрә...Машын да һазырдыр.

Үстүнүтә гоҳумуну ики арвада бөлмәјән машынын сәси отага долду. Бир аздан Исмәт ишләрини гуртарды. Бәр шеји мәчмиәјә јығыб јемәк отагына апарды. Онлар столун әтрафында үз-үзә отурдулар.

Бир аздан сонра Фикрәт өз отаға кедиб, бир фә кок иди:

— Иримәчин әәрин Мәчнунуна еше олсун! —деди, ишә-ишә кулуб Амилин јанында, диванда отурду.— Кәмәнчин сәнинлә көрунмәрәм. Сабаһ ахшам Лондона кедирәм. Елми е'самиҳәтдир. Он күн галачагам.

— Нә јахшы! —Амил дивандан галхыб сөјлуҳчуја јахынлашды, сонра, ики гәдәр, нөмрәнә гутсу көтириб столун үстүнә гојр. Фикрәт дәрһал гутуну ачды:

— Севинәјәмә бахма, ганым елә гарадар ки, һеч өлмәјан кимә.-Дүнәјан сәни јаваш... Арвадын тәәчә барышмышдым. Инди јенә чим атыма минәб,

Чиҳиллә Әәзизовун сәнаје мәнзәрәсиндән «БОРУЛАР».

дејир ки, мәни дә Лондона апар. Дејирәм, Сәјан дејил ки, сәни дә апарым. Һеч ни баша дүшмәк истәмир. Инди ајагына дүрүб бир башмаг; апар, әсгәлим. Јалварыр, јахарыр ина-сана јатмыр ки, јатмыр. Баша салырам ки, Амил Вәзирыстана кетди; рәһәтлиҳ Исмәт ону апарыб өз јолә салды. Ја дәвә олу, ја да шаво. Ағлына батмыр ки, батмыр. Дејирәм ки, е'самиҳәтдир, индиҹә, елми симпозиумдур, ора дүшмәк мәнім үчүн бөјүк шәрәфдир. Елә бил дашы-дәмирә, Вечнне алмыр, онда сон да кетмә дејир. Еһ, бәс кетсә, бизимҹә нә олачаг?!.

— Һеч нә олмаз, фикир елә мә. Көтүр гәзәли. Сәнә јахшы јол Дикинсон, Нјутона мәним еитирамымы јетир.

— Һәмкәр, Амил. Саг ол!

Амил күчә илә кедирди. Бирдән дајанды. Узагдан Исмәт кәлирди. Ар шүбә кејмиш гара рәнкли палтарда, јашыл ашмаг. Ајаг устачатрајыр, еһтиҳмаз, пәләнтәлә инанра вурмуш, һәјатын мәнасынын но олдуғуну чаҳфанланылмаз изаһ едиб, бунунла өз сөзүнү демәк истәјән гонуларла, достлары сол вахтлар ачыг һүчумла, тәнәнә, ирәрә мәнимсәјирдиләр. Бу нә Амилин дүшүнчәсі, кәлмәк тәлефини мүәјјән етмәк мәчбәријјәтиндә гојр, елә бу заман һәјатын гануналарындан доған һәгигәтә гәдәнки дүшүнчәси өјрәнмәк вәрдиш бир әнҹәфәт көрүб, о-өјүнә вә гоналарында.

Анасы Амилә дәйа чох дилә тутурду: һеч заман еләмәкдән ачыг данышмыр, јалнız, мәнрибан сөзләрини бүтүн мәнасы дилдәнә өнүнә бағлајырды. О, һара кединдә, нәјә бахмајараг бәнмиш, бир јердә Исмәти көрүрдү: ај шүбәлиз, ај наһаглы, ағаҳәт! ахыр Исмәти. Исмәт күлүр, гачыр, јердән гар көтүрүб јумрулајыр, онун үстүнә атыр. Амилин јахынлашдығына көрүб шәнликлә гышгырыр, јүгүрүр ә гара јахынлашыр. Москва пашышын шахтасы Исмәтин ат јаныларына пыдырдыр.

Кечә нә көз ишыгын өчүдә, ачыг пәрдәнин әрәфә әәҹәнәнә кечмиш, кәскәр онунла өз-өзүнә сөзләшә-сөзләшә Исмәтә тамаша етмәјә чох севирди...

— Еһ, өгәр, мән сәһәрдән данышмаҳам, сәнинсә фикрин нәрдә галыб, Јагин јенә оју дүшүнүрсән. Ахы бәлә олмаз, өзүнү нә јаҳрсән? Ајаг устача гурумсан. Бу гәдәр дәрд-ғәм чәкмәк нәјә лазым? Бәдин, өгүл, бәсдир, сән өзүнү дә дүшүнмәлисән ахы... Чамаат вар, сәј вар, онларын өзүлүн сөзү вар, еһтиҳмы лазымдыр.

— Дүздүр, ана, дүздүр...

Амил өз јахшы достуна Фикрәтилә тез-тез кедиб, Фикрәт үч-дөрд ај онларда ки, еләјмишдә, Бәстәбәј, дозу, чатмагалы әрәдә дејиб—күлмәјә рәгс етмәјә, нәјинә нечә-нечә, сәнгаларынны, үзүкларини тахыб бәзәнмәјә чох севирди. Јер дәфә о, Амилә сатышыр, «көз, сәнә мән еләләндирим»,—дејә тәнгидә чәкирди. Амил онун бу зарафатына әнаниҳәт верирди, Бәтта «индија дәрәҹә сәнин јох-дур» сөзләрини тәкрар етмәсинә өјрәнмишди. Бу вахтларда Исмәтлә әлаә сөһбәтләрини хатырладыг:

Исмәт данә сәниндәдир, гүм үстә ҳәзанлар, әдәрини тәбәгә вермиш ки көзләрини Амилин көзләрә на дикмишдә. Амил кәф гызмын ачанда, чалмаг чиҳларына, кәф үзүн, нечә гоналарына бахмр, кәф әзларини әәлдәнә алыб, бармагларына онун бармаглары арасына кечирир, кәф да зарафат едиб Исмәти күлүрмәјә чалышырды.

— Сән мәни севирсән?!

Амил она чаваб вермәзди.

— Нә ҳәнинәсән?! Де көрүм, севирсән?!

Амил јенә сүсүр. Исмәт дөнүр, гаш-габағына тәнҹ, тәбәссүм ачдыса да, көзләрини итәкди. Амилә бахмадан дејр:

— Бәс севирсән! Бу сөз һеч вахт дилиндән ешитмәмишәм.

— Севкини дүја билмирсәнми?!

— Билмирәм.

— Мәнсә сәнин севкини дүјмушам. Она көрә да бүну дилиндән ешитмәјә еһтијамы јохдур. Лазым да дејил...

Исмәт дүшүнүрдү. Амилин бу сөзләринин мәнасыны анламаға чалышырды. Башыны голлары үстүнә гојмушду, дониз бахырды.

Амил бир дәфә Фикрәтилә көлиб, ону елә тәк көрәндә нерәдәндир:

— Ханымын һаны бәс?!

— Күсүб, кедиб атасынкилә.

— Нә?!

— Еһ, дәрдими гәзәлдин. Әәрмәр бу мәтбәх үстүндә. Индиҹә гәдәр анам көлиб бир-дүнүр бизә нәмиз еләмиш. О да хәстәлиҹ. Мәним көзәл арвадымын да хорок бинирмәјә арәсы јохдур. Сән дә ајдын. Мән да таныјырсан. Чәнәм гызымын кими ағыл-бәдәнә бахмрам.

Амил јенә Исмәти хатырлады: Исмәт халатын үстүндән кулаг онлуг кејиб мәтбәхдә әәлләнирдә.

— Ај Исмәт, ачындан олдум...

— Бу дәгиә... бу дәгиә...

Амил дәзмәр, отағдан мәтбәхә кедир, Исмәтин јанында дүрүб онун һәрәкәтләрини изләјирдә. Хаҳат да, онунла да Исмәтә јарашырдыг О, әрхадан көлиб, Исмәтин чиҳилләриндән туту. Гыз башына дәлә чевириб.

— Нә едирсән?!—Тәәччүбләә сорурду.

— Сәнин јеринә олсам, гәнәнки палтар кејинмәрәм.

— Нә?!

— Сәнин палтарда гәшәнкилә көрунмәрәм.

Исмәт:

— Јахшы, театра, да бу мәтбәх палтарында кедәрәм,—дејә күлүр.

— Сәнә вәмәк јемәм!

— Кәл шиәрә чәк...Кәл шиәрә...Машын да һазырдыр.

Үстүнүтә гоҳумуну ики арвада бөлмәјән машынын сәси отага долду. Бир аздан Исмәт ишләрини гуртарды. Бәр шеји мәчмиәјә јығыб јемәк отагына апарды. Онлар столун әтрафында үз-үзә отурдулар.

Бир аздан сонра Фикрәт өз отаға кедиб, бир фә кок иди:

— Иримәчин әәрин Мәчнунуна еше олсун! —деди, ишә-ишә кулуб Амилин јанында, диванда отурду.— Кәмәнчин сәнинлә көрунмәрәм. Сабаһ ахшам Лондона кедирәм. Елми е'самиҳәтдир. Он күн галачагам.

— Нә јахшы! —Амил дивандан галхыб сөјлуҳчуја јахынлашды, сонра, ики гәдәр, нөмрәнә гутсу көтириб столун үстүнә гојр. Фикрәт дәрһал гутуну ачды:

— Севинәјәмә бахма, ганым елә гарадар ки, һеч өлмәјан кимә.-Дүнәјан сәни јаваш... Арвадын тәәчә барышмышдым. Инди јенә чим атыма минәб,

ону дисертасија мүдафиәсинә, бунунла әлагадар әнфәфәт дәвәт етди.

Нәмин күн Амил күл алмаг үчүн базара кирәндә «Заибәт», «заибәт» дејә сатышларын адамы көтүрүнү пышгырмагына ешитди. Ајагына сахланыб, даһа ирәли кедә билмәди. Ојанда бир дәгә заибәтлә дөгум евинә тәләсдији о дәфәләри өјүр хатырлады. Амил балача пинчарини дөјүб, заибәтлә ирәли кетмәјинә вәрдишмиш ај хәлатлы гыздан јаваш етдикдә, гызы нечә дөрдүнчү, јаваш оддан чәкилән кими заибәтлә чәкилдикдә, сонра тирәк әәлини өз онларда көтүрдүјүнү, тез-әәләсиз:

— Бу дәгиә, бу дәгиә—дедикдә, ај ичинә јох олдуғуну көрүдүк үрәјинә но исе дашды.

Сонра... ону Нәкимин јанына апардылар. Нәкин ај хәлатлы гызын чох ири ачылмыш көзләриндән өјрәнә-өјрәнә онун нәдәр дәрдлидә... Сонра... Дөрд тәрәфиндә дәрәмсиз бәкмәзлиләр ај хәлатлары көзләриндә тәнтәнә гаралды. Нәмин күн Амил үчүн кечә-кәндә, ону хатырлајарда сол вахтлардан өз бөјүр ки, о күн но баһа ачылмыш, но да јүксәк чалмалы. Инди Амил базарда дајанмыб, о күнүн кечәсинә дәк ајрыла билмәјәк. Бирдән ајрылды, бојат бир ла еиттимр ва көрмүрдү. Ашыб-дашан, јаз-пајлы ачарда башы бир алчаг јашадығына көрә ону дә бир бәрәкәт етди. О, мүдафиәјә кечиди, зифафда да кетмәдә, Кечә Фикрәт дәкә вурә ону мәнкәл данды:

— Гијасет олу. Нәһаг кәлмәдин. Рәһәнкә сәнә сорушду. Бәзәбәдкилә ону дә сонра көрү вар. Әнтиҳ дә гыздым. Кәлмәдин үчүн чох тәәссүфләнирәм.

— Тәк кетмишдин?!

— Тәк нә ки?! Лондон дејил ки, тәк кедәк?! Арвадымла барышмышам. Инди һәр шеј о гәдәрсиндәдир. Бәләнин евимдә сүлә вар...

Бир күн сонра Амил дивана дүшмәјә тез-тез Рәһәнкин јаз едирди. Бу саһәдә Исмәти да көрүрдү. Исмәт өлмәјә тутдуғу гәдәр зәбәрдә ода јахмалашды, дахылмалыдыр. Сонра заибәтлә ујадырды:

— Көтүр!—өчүлә ешидилә-чәк бир сәсә дејирди.—Көтүр, сәнә лазым олар! Мән сәнә јахшы көрмәк истәјирәм.

Дејирди ки нагыллардакы олдуғу кими гејб олурду. Онун чыхыб кетмәси Амилә титрәдди.

Телефон сәсләнди. О, әста-әста дәстәји галдыды.

— Алло, ешидирәм.

— Салам, Амил.

— О... сизсиниз... Хош көрдүк, Рәһәнкә. Јагин мәндән инчимисиниз. Үзр истәрәм ки, зәјф фото кәлә билмәдим.

— Бу нә сөзүн, Амил?! Мән сизи јахшы баша дүшүрәм, чох јахшы... Билирсиниз, инди әәлк вурмушам?! Фикрәтдән ешитмишәм ки, Исмәтин чох көзәл мүнәдиси гәлиб. Онунла марагланыр. Охумаға вәрәсиниздиг?

Амил бирдән-бирә чаваб верә билмәди, үзүн сүкутдан сонра:

— Вәрәрәм!—дејр.

— Минәтдар олурам. Кечәнизә хејрә галсын, — Хејрә гарышсын...

О, дивандан галхыб јаз столуна јахынлашды, сиҳрмаини чәкиб јашыл јазу дәфтәрә чыхарды. Вәрәгләри, вәрәгләри, бир сәнифәдә јазанды, охумаға баштады. Амил беш күндүр ки, јоҳдур. Ужа гә кедиб, Болгарыстана. Оју јер тала билмирәм. Санки, нә исе итирмишәм. Бу күн Мәскәнда јаздығы мәктуб алмышам. Нә гәдәр севиндим! Мәктубда балача ушаглар дә вар. Онлар да фотоларда. Ах, бәс бу ушаглары нечә тәмиз ураклары вар! Амил һеч хәјалымда чыхмыр. Кәрәсә, ону мәним гадәр севән бир адам јашармы?! Бәлкә бәлә чох севмәјин күтүнчүн, мәнкәлдир. Јох! Мән ону севкинә јашаја билмәрәм»

Амил көрәсини өјүнә билмәди, дүрүб пинчарини ачды. Сонра ону, өз кинин јанына апарыб дөјдү. Онун үз-көзүнү ошадды. Дүрүнүрдү ки, сесә тәк-тәк, кимсәнә јашаја билмәз. Дөмаг чәкин үстүнә дүшмәк күчүнә ишыгы кечтә оју өрәдәчәкдиг. Нә билир, бәлкә да Рәһәнкә гонушмагдыр?! Бәлкә да бәлкә бир адам һәјат јолунун үстүндә дајанмышдыг?! Инди бу бәрәдә дүшүнмәјә башласа да... Іәләдин һәјата јенидән дөнмәјә бахармыды. Чүнки Исмәтин севкиси ел кәлу ида ки, бу севки бүтүн варлығында өјрәнмиш, һәјат кими ону јашадырды.